

Психологічний супровід батьків, які мають дитину з порушенням мовлення: етапи, труднощі, ресурси

Зоряна Савчук¹ , Оксана Шпортун²

1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

2. КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація

У статті представлено результати теоретичного аналізу особливостей психологічного супроводу батьків, які мають дитину з порушенням мовлення. Основною новизною пропонованої статті є теоретичний аналіз базових позицій вивчення психологічного супроводу батьків, які мають дитину з порушенням мовлення. Актуальність проблеми зумовлена потребою дослідження аспектів психологічного супроводу батьків, які мають дитину з порушенням мовлення, оскільки ґрунтовних досліджень в Україні не проводилося упродовж останніх декілька років. Матеріали статті можуть бути використані у закладах вищої освіти для підготовки майбутніх фахівців за спеціальністю «Психологія».

Особливу увагу приділено етапам взаємодії з батьками, труднощам, що виникають у процесі роботи та джерелам ресурсів. Доведено, що проблема психологічного супроводу батьків, які мають дитину з порушенням мовлення, є доволі поширеною в Україні, тому виникає необхідність нових досліджень, зокрема, потребують глибшого аналізу особливості психологічного супроводу з позицій сучасного рівня розвитку української науки.

У статті проаналізовано та описано різні визначення поняття «психологічний супровід» у науці. Зазначено, що опорою психологічного супроводу є саме спілкування, засноване на довірі один до одного. Також підкреслено надзвичайну важливість спільної роботи фахівців з батьками, діти яких мають мовленнєву патологію, а також їхню психологічну підтримку. Описано важливі аспекти роботи з батьками, що реалізуються через п'ять основних етапів співпраці. У статті автори зазначають стратегічні завдання у роботі з батьками, що полягають у зменшенні проявів травми батьків та оздоровлення взаємин у родині. Зазначено значущість соціального функціонування батьків, особливо підвищення їхнього інтересу й компетентності щодо навчання, виховання й розвитку дитини. Розглянуто загальний аналіз хронології психолого-педагогічної роботи з батьками, який складається з шести етапів.

Проведений аналіз наукової літератури вказує на те, що всі батьки дітей з порушенням мовлення мають на своєму шляху виховання і навчання труднощі. Різні чинники й обставини істотно впливають на світосприймання батьків. Автори зазначають, що ключовим результатом і підсумком психологічного супроводу батьків є адаптивність. Залежно від проблематики й ситуації, фахівець також повинен здійснювати корекцію психічних станів батьків, щоб попередити різні тривожні стани та використати засоби психологічного захисту. Також стаття містить опис форм роботи фахівця з батьками. Зазначена актуальність використання хмарних технологій і штучного інтелекту в роботі з батьками, які мають дитину з порушенням мовлення.

Ключові слова: психологічний супровід, спеціалісти, діти з порушеннями мовлення, ресурси батьків, етапи взаємодії.

UDC 159.98:316.362-053.2-056.264

DOI: 10.31652/3041-2439-2025-4-3

Psychological support for parents who have a child with a speech disorder: stages, difficulties, resources

Zoriana Savchuk¹ , Oksana Shportun²

1. Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

2. Vinnytsia Academy of Continuing Education Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article presents the results of a theoretical analysis of the features of psychological support for parents who have a child with a speech disorder. The main novelty of this article is a theoretical analysis of the basic positions of studying psychological support for parents who have a child with a speech disorder. The relevance of the problem is due to the need to study in more detail various aspects of psychological support for parents who have a child with a speech disorder, since no colossal research has been conducted in Ukraine over the past few years. The materials of the article can be used in educational institutions to train future specialists.

Special attention is paid to the stages of interaction with parents, difficulties that arise in the process of work and sources of resources. It is proved that the problem of psychological support for parents who have a child with a speech disorder is quite modern in Ukraine. And, of course, there is a need for new research and requires a deeper analysis of the features of psychological support at the current level of development of Ukrainian science.

The article analyzes and describes various interpretations of the definition of the concept of psychological support in science. It is noted that the basis of psychological support is communication based on mutual trust. It also emphasizes the extreme importance of joint work of specialists with parents whose children have speech pathology, as well as their psychological support. It describes important aspects of work with parents, which are implemented through five main stages of cooperation. In the article, the author notes strategic tasks in working with parents, which consist in reducing the manifestations of parental trauma and improving relationships in the family. The importance of the social functioning of parents is noted, especially increasing their interest and competence in the education, upbringing and development of the child. A general analysis of the chronology of psychological and pedagogical work with parents, which consists of six stages, is considered.

The conducted analysis of scientific literature indicates that all parents of children with speech disorders have difficulties in their upbringing and education. Various factors and circumstances significantly affect the worldview of parents. The author notes that the key result and outcome of psychological support for parents is adaptability. Depending on the issues and situation, the specialist must also correct the mental states of parents in order to prevent various anxiety states and the use of psychological defense mechanisms. The article also contains a description of the forms of work of a specialist with parents. The relevance of the use of cloud technologies and artificial intelligence in working with parents who have a child with a speech disorder is noted.

Keywords: psychological support, specialists, children with speech disorders, parents' resources, stages of interaction.

Постановка проблеми. Створення інклюзивного освітнього середовища вимагає від батьків високого рівня психологічної й педагогічної компетентності. Проте не завжди звертають увагу на своєрідні психологічні особливості самої сім'ї, які формуються при постійних тривалих стресах, оскільки є дитина з порушенням мовлення. Адже батьки, які мають дітей з порушенням мовлення зіштовхуються з нетиповими труднощами, що є, звичайно, для них виснажливими. Їм необхідна психологічна допомога, щоб змогли впоратися з емоційним напруженням у процесі розвитку своєї ж дитини.

Порушення мовлення класифікують за різними проявами та ступенем тяжкості і впливом на здатність дитини до продуктивної комунікації з оточуючими. Як наслідок може виникати тривожність, розчарування, дратівливість, прагнення до відчуження як дитини, так і її батьків. Отож, потреба в наданні різнобічної допомоги батькам, які виховують дітей з порушенням мовлення, має різну проблематику. Оскільки такі сім'ї зіштовхуються з цими проблемами повсякчас то, звичайно, потребують допомоги компетентних фахівців. Підтримка таких батьків може проявлятися у різноманітних форматах: консультування, терапія та групи допомоги. Психологічний супровід батьків зумовлений перш за все потребою самої дитини в обізнаних батьках.

Автори багатьох праць (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Василенко, Л. Долинська, Т. Дуткевич, А. Зрожевська, С. Максименко, І. Марченко, Р. Павелків, О. Скрипченко, М. Савчин, С. Хоменко, Л. Черніченко, М. Шеремет) доводять, що розвиток мовлення дитини прямо залежить від регулярної комунікації з батьками, які є основним зразком використання засобів мови. Такі українські науковці, як К.

Борисенко, М. Бевзюк, О. Галян, Т. Жук, В. Кисличенко, Л. Чеховська у своїх роботах всебічно обговорювали проблеми психологічної допомоги батькам дітей із порушенням мовлення. Дослідження різних аспектів психологічного супроводу батьків, які мають дітей з порушенням мовлення, у різних напрямках, звичайно, тривають і досі. І логопеди, і педагоги, і психологи намагаються ширше розкрити особливості підтримки таких батьків.

Вивчення особливостей психологічного супроводу батьків, які мають дітей з порушенням мовлення, на наш погляд, є вкрай актуальною у теперішньому періоді розвитку освіти й науки в Україні. Оскільки чимало питань, що стосуються особливостей психологічного супроводу батьків, залишаються відкритими для українських науковців, наразі виникає потреба поглиблювати дослідження в цьому напрямі. Вчасно надана допомога фаховими спеціалістами конче необхідна батькам для виявлення й подолання проблем, що виникли внаслідок різних причин.

Метою статті є теоретичний аналіз вивчення особливостей психологічного супроводу батьків, які мають дитину з порушенням мовлення.

Виклад основного матеріалу. Поняття феномену психологічного супроводу в суспільстві існував завжди, проте саме як соціальний інститут утворився і сформувався у першій половині XX століття, як наслідок з'явилися нові професії – фахівець із соціальної роботи, практичний психолог, психолог-психотерапевт.

Відомий український науковець М. Савчин вважає, що психологічний супровід є основним виявом психологічної допомоги. Саме психологічний супровід уможливлює швидке вирішення питань, що виникають як наслідок травмівних подій. Його важливою стороною є життєве самовизначення, підготовка до здійснення вибору у кризових ситуаціях, саморозкриття та усунення суб'єктивних

перешкод до розвитку, а також зміцнення психологічного здоров'я. До того ж значущим є надання допомоги в конкретній психотравмівній ситуації. Психологічний супровід – це система засобів, що містить у собі різні форми, методи і прийоми підтримки особистості. Їх вибір детермінований принципами особистісно розвивальної освіти, яка, у свою чергу, заснована на гуманістичних ідеях та реалізується в суб'єктній взаємодії учасників освітнього процесу. Найважливішою основою психологічного супроводу в умовах навчально-виховної діяльності виділяють спілкування, засноване на довірі один до одного [4, с. 113].

Дослідниця О. Козирева вважає, що психологічний супровід – це система професійної діяльності не тільки психолога, а ще й педагога, спрямована на створення умов для успішного прогресу відносин дітей і дорослих в освітньому середовищі. Також неодмінно спільна робота різних фахівців, орієнтована на зону найближчого розвитку дитини, її психологічний і психічний розвиток [5, с.14-15].

Дослідник О. Коган підкреслює важливість підтримки батьків з боку психологів, педагогів, логопедів. Перш за все, це зацікавленість у розвитку дитини, готовність допомагати в системі «батьки – дитина – спеціаліст», а також не залишати батьків один на один з проблемами контакту з дитиною. Науковець виокремлює такі основні аспекти роботи з батьками: налагодження взаємодії з батьками та формування їхньої довіри; заохочення батьків дітей з особливими освітніми потребами до співпраці з інших батьків; спілкування та обмін знаннями й досвідом між батьками щодо навчання, виховання та

розвитку дітей; залучення батьків до участі у створенні індивідуальної програми розвитку, індивідуальних навчальних планів, до освітнього процесу загалом; налагодження співробітництва з командою психолого-педагогічного супроводу; створення та удосконалення з іншими фахівцями спільних рекомендацій щодо особливостей розвитку дитини, плану корекційного та освітнього процесу [6, с. 16-17].

Важливою стороною психологічного супроводу батьків дітей з порушеннями мовлення є стратегічні завдання, які у своїх наукових працях описали дослідники Т. Ілляшенко і Т. Жук. Перш за все, це зменшення психологічної травмованості батьків та допомога їм у прийнятті особливостей розвитку своєї дитини й досягненні справжнього емоційного прийняття самої дитини. По-друге, оздоровлення взаємин у сім'ї, наприклад, комунікація з дитиною, яка має порушення в психофізичному розвитку. По-третє, вдосконалення соціального функціонування батьків. І крім того, обов'язково підвищення обізнаності і кваліфікованості батьків щодо навчання, виховання і розвитку дитини [8, с. 126].

Психологічний супровід характеризується певними особливостями: процесуальність, пролонгованість, недирективність, заглибленість у реальне повсякденне життя людини або родини, особливі відносини між учасниками цього процесу. У роботі з батьками дітей з порушенням мовлення є така послідовність психолого-педагогічної роботи: 1) дослідження сім'ї, яке включає вивчення особливостей функціонування сім'ї та її прихованих ресурсів, здобуття інформації про її соціальне та матеріальне становище, аналіз першочергових потреб батьків і дитини; 2) встановлення контакту, мотивування на співпрацю; 3) оцінка можливих конкретних

шляхів здійснення психолого-педагогічної допомоги; 4) вибір напрямів роботи залежно від результатів діагностики; 5) робота фахівців, скерована на психолого-педагогічну допомогу сім'ї, на активізацію соціальної позиції батьків, на пошук власних родинних реабілітаційних ресурсів і можливостей; 6) аналіз ефективності реалізованих рішень [2, с.138].

Крім того, важливим аспектом взаємодії спеціалістів з батьками дитини, яка має порушення мовлення, є акцент на спроможності не тільки членів сім'ї, а й самого фахівця до роботи. Ця спроможність включає в себе два показники: професійна готовність та психологічна готовність. До першого пункту належать такі чинники: інформаційна готовність; володіння педагогічними технологіями; знання основ психології та корекційної педагогіки; знання індивідуальних відмінностей дитини тощо. Психологічна готовність передбачає, по-перше, емоційне прийняття дітей з будь-якими вадами розвитку. По-друге, готовність спонукати дітей з різними типами порушень до взаємодії та діяльності. По-третє, задоволеність власною педагогічною діяльністю [9, с. 43].

Аналіз наукових джерел надає змогу стверджувати, що у батьків, які виховують дітей з порушенням мовлення, незважаючи на варіативність цих відхилень від норми, багато спільного. Без сумніву, вони мають на своєму шляху виховання і навчання дитини певні труднощі й потребують активізації особистісних ресурсів. Адже зазвичай такі сім'ї, що мають дитину з порушенням мовлення, самотужки справляються з власними проблемами й кожне питання в більшості випадків стосуються лише по суті батьків. Тому найчастіше в повсякденному житті батьки

використовують механізми психологічного захисту, що виражається у відчуженні й порушенні адаптації до навколишнього середовища. Серед негативних наслідків, які трапляються найчастіше, є формування «комплексу жертви». З'являється байдужість, відмова від відповідальності за себе, немічність, зниження самооцінки, відгородженість, замкненість, відчуття безпорадності. Це все поєднується з зовнішнім локусом контролю – екстернальністю, тобто переконання, що успіхи і невдачі залежать найперше від зовнішніх обставин, дій інших людей, випадковостей [10, с. 244]. Тому таке світосприймання має негативний вплив як на батьків, так і їхніх дітей, а також на їх відносини з оточенням. Це, у свою чергу, може посилювати соціально-психологічні й особистісні конфлікти.

Одним із важливих результатів психологічного супроводу має стати нова життєва властивість батьків – адаптивність. Це вміння самостійно досягати відносної рівноваги у відносинах з собою й оточуючими в різних ситуаціях, а також прийняття життя в усіх його проявах, відносну автономність, готовність і здатність змінюватись в часі й змінювати умови навколо себе. Найперше батьки повинні отримати практичні рекомендації щодо плану дій з дитиною у буденному житті, що пов'язані з вихованням. Тут відіграє ключову роль робота психолога з батьками, адже саме спеціаліст дає змогу батькам побачити реальні можливості своєї дитини, а також виділити ймовірні труднощі в її соціальному розвитку. Зрозуміло, що в кожного вікового періоду є певні особливості, тому роль психолога є надзвичайно важливою у процесі психологічного супроводу батьків, дитина яких має порушення мовлення. Також, якщо є необхідність, фахівець повинен здійснювати корекцію психічних станів батьків, метою якої є профілактика тривожності, страху,

розвитку неврозу і т. д. У цьому випадку для кожного із батьків слід надавати індивідуальні консультації. Корисно буде залучати позитивний досвід у вихованні дітей з порушенням мовлення самих батьків. [7, с. 372 - 373].

У роботі з батьками, які мають дитину з порушеннями мовлення, може проводитися колективна та індивідуальна форми роботи. До форм колективної роботи належать різні консультації членів родини, семінари, лекції, тренінги, батьківські збори, майстер-класи, конференції, різноманітні свята на мовну тематику, виставки психолого-педагогічної літератури. Індивідуальна форма роботи передбачає індивідуальні бесіди, анкетування, персональну діагностику, зошит заняття, зошит для домашніх завдань. Доброго результату для покращення змісту супровідної роботи з батьками можна досягти з використанням широких можливостей інтернет-ресурсів, зокрема штучного інтелекту. Значущість застосування цифрових технологій детермінована пришвидшеним темпом життя, обмеженістю вільного часу і, звичайно, втратою актуальності традиційних методів і форм роботи. Це можуть бути персональні веб-сайти, вебінари, онлайн-тренінги, комунікація в різних месенджерах та соціальних мережах [1; 3].

Науковець Л. Кобильнік у своїх дослідженнях розподілив психологічні ресурси батьків, що виховують дітей з порушенням мовлення на 4 групи: особистісні ресурси (індивідуальні властивості, рівень емоційного інтелекту, самоконтроль, креативність, духовність); родинні ресурси (спілкування, згуртованість, буденні і святкові традиції); соціальні ресурси (лідерство, професійна

підтримка, розвиток мережі соціальних зв'язків); ресурс життєстійкості (залучення в процес життя, прийняття викликів життя, впевненість в контролі значущих подій свого життя) [4, с. 115]. Взагалі психологічні ресурси є особливістю кожної особистості. І саме вони створюють умови для батьків, які допомагають їм успішно долати життєві проблеми та досягати власного внутрішнього благополуччя.

Отже, психологічний супровід батьків, які мають дитину з порушенням мовлення, має мати комплексний підхід, обов'язково враховуючи індивідуальні психологічні особливості як кожного члена сім'ї, так і сім'ї загалом.

Висновки. Отже, аналіз дослідницького досвіду вивчення особливостей психологічного супроводу батьків, які мають дитину з порушенням мовлення, окреслив багатовимірну складну систему психолого-педагогічних заходів. Такі узагальнення різних аспектів психологічного супроводу є важливими, оскільки постійна теоретична систематизація – це основа подальших практичних досліджень і впровадження нових методик роботи.

Ми вважаємо, що важливими елементами психологічного супроводу є довіра, емпатія, допомога у прийнятті батьками особливостей своєї дитини, удосконалення кваліфікованості самих батьків у взаємодії з дитиною, обмін досвідом між батьками, які мають позитивні результати у вихованні й розвитку дітей. Також надзвичайно вагомим є саме роль фахівців, які працюють у структурі «батьки – дитина – спеціаліст», адже кожна сім'я має свою історію, певні труднощі і навіть різні джерела ресурсів, що допомагають у процесі виховання і навчання власних дітей.

Відсутність єдиного протоколу взаємодії з батьками, діти яких мають порушення мовлення, у системі освіти і науки України створює труднощі в організації комплексної

підтримки таких сімей. Перспективою подальших досліджень є ширше вивчення труднощів, що можуть виникати в роботі з

батьками, які мають дитину з порушенням мовлення. Це стало особливо важливим з урахуванням воєнного стану в нашій країні

Список використаних джерел

1. Бошкова С.В. Використання хмаро орієнтованих технологій у системі логопедичного супроводу батьків, які виховують дітей із порушеннями мовлення. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації*. 2019. С. 91-94.
2. Варіна Г. Б., Царькова О. В. Психологічні засади супроводу сімей, які виховують дітей з інвалідизуючими захворюваннями. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 5. С. 137-142. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8366/> (дата звернення: 01.11. 2025 р.)
3. Гриценко В. Г. Формування навчального середовища з використанням соціальних хмарних сервісів. *Хмарні технології в освіті: матеріали Всеукраїнського науково-методичного Інтернет-семінару* (21 грудня 2021 року): збірник тез. Кривий Ріг: Видавничий відділ КМІ, 2021. С. 12-15.
4. Кобильнік Л. М. Психологічні ресурси суб'єктивного благополуччя батьків, що виховують дітей з особливими потребами. *Психологія та соціальна робота*. 2021. № 2 (54). С. 105-117. DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2\(54\).241389](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2(54).241389) (дата звернення: 01.11. 2025 р.)
5. Кононенко О. І., Прохоренко Л. І., Соколова Г. Б. Концептуалізація системи сімейно-орієнтованого психолого-педагогічного супроводу родини, яка виховує дитину з особливими потребами: монографія. Мелітополь: Люкс, 2019. 416 с.
6. Коган О. В. та ін. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі: методичний посібник. Лисичанськ: ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.
7. Кротенко В. І. Взаємодія з батьками як складова ефективного психологічного супроводу дітей в умовах інклюзивної освіти. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2021. № 1(13). С. 370-378.
8. Подкоритова Л. О. Зміст психологічної роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. №1. С. 125-129. DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2020.1-2.23> (дата звернення: 23.10.2025 р.)
9. Савчук З.С. Психологічна готовність вчителя до роботи в інклюзивному просторі: теоретичний аспект. *Особлива дитина: навчання і виховання: науковий журнал*. 2017. № 2(82). С. 42-48.
10. Ede M. O., Anyanwu J. I., Onuigbo L. N. et al. Rational emotive family health therapy for reducing parenting stress in families of children with autism spectrum disorders: a group randomized control study. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*. 2020. Vol. 38(2). P. 243-271. DOI <https://doi.org/10.1007/s10942-020-00342-7> (дата звернення: 23.10.2025 р.)

References

1. Boshkova, S. V. (2019). Vykorystannya khmaro oriyentovanykh tekhnolohiy u systemi lohopedychnoho suprovodu bat'kiv, yaki vykhovuyut' ditey iz porushennyamy movlennya [Use of cloud-oriented technologies in the system of speech therapy support for parents raising children with speech disorders]. *Aktual'ni problemy korektsiynoyi pedahohiky, psykholohiyi ta reabilitatsiyi*, 91-94. [in Ukrainian].
2. Varina, H. B., & Tsar'kova, O. V. (2019). Psykholohichni zasady suprovodu simey, yaki vykhovuyut' ditey z invalidyzuyuchymy zakhvoryuvannyamy [Psychological principles of supporting families raising children with disabling diseases]. *Teoriya i praktyka suchasnoyi psykholohiyi*, (5), 137-142. Retrieved from: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8366/> [in Ukrainian].
3. Hrytsenko, V. H. (2021). Formuvannya navchal'noho seredovishcha z vykorystannyam sotsial'nykh khmarnykh servisiv [Formation of a learning environment using social cloud services]. In *Khmarni tekhnolohiyi v osviti: materialy Vseukrayins'koho nauково-metodychnoho Internet-seminaru* [Cloud technologies in education: materials of the All-Ukrainian scientific and methodological Internet seminar] (pp. 12-15). Vydavnychyy viddil KMI. [in Ukrainian].
4. Kobyl'nik, L. M. (2021). Psykholohichni resursy sub'yektyvnoho blahopoluchya bat'kiv, shcho vykhovuyut' ditey z osoblyvymy potrebamy [Psychological resources of subjective well-being of parents raising children with special needs]. *Psykholohiya ta sotsial'na robota*, 54(2), 105-117. DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2\(54\).241389](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2(54).241389) [in Ukrainian].

5. Kononenko, O. I., Prokhorenko, L. I., & Sokolova, H. B. (2019). *Kontseptualizatsiya systemy simeyno- oriyentovanoho psykholoho-pedahohichnoho suprovodu rodyiny, yaka vykhovuye dytnu z osoblyvymy potrebamy: monohrafiya* [Conceptualization of the system of family-oriented psychological and pedagogical support for a family raising a child with special needs: monograph]. Lyuks. [in Ukrainian].
5. Kohan, O. V., et al. (2021). *Praktyka vzayemodiyi z bat'kamy ditey z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inklyuzyvnomu prostori: metodychnyy posibnyk* [Practice of interaction with parents of children with special educational needs in an inclusive space: methodical guide]. TOV «FOKSPRYNT». [in Ukrainian].
6. Krotenko, V. I. (2021). Vzayemodiya z bat'kamy yak skladova efektyvnoho psykholohichnoho suprovodu ditey v umovakh inklyuzyvnoyi osity [Interaction with parents as a component of effective psychological support for children in inclusive education]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shlyakhy rozbudovy*, 13(1), 370-378. [in Ukrainian].
7. Podkorytova, L. O. (2020). Zmist psykholohichnoyi roboty z bat'kamy ditey z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [The content of psychological work with parents of children with special educational needs]. *Teoriya i praktyka suchasnoyi psykholohiyi*, (1), 125-129. [in Ukrainian].
8. Savchuk, Z. S. (2017). Psykholohichna hotovnist'vchytelya do roboty v inklyuzyvnomu prostori: teoretychnyy aspekt [Psychological readiness of a teacher to work in an inclusive space: a theoretical aspect]. *Osoblyva dytna: navchannya i vykhovannya*, 82(2), 42-48. Retrieved from: DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2020.1-2.23> [in Ukrainian].
9. Ede, M. O., Anyanwu, J. I., Onuigbo, L. N., et al. (2020). Rational emotive family health therapy for reducing parenting stress in families of children with autism spectrum disorders: a group randomized control study. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 38(2), 243-271. Retrieved from: DOI <https://doi.org/10.1007/s10942-020-00342-7> [in English].

Статтю надіслано до редколегії 04.11.2025 р.

Статтю рекомендовано до друку 12.11.2025 р.

Статтю опубліковано 01.12. 2025 р.

Про авторів

Зоряна Савчук,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти,
Вінницький державний педагогічний
університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-6542-5649
savchuk.zoriana@gmail.com

Оксана Шпортун,

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології
КЗВО «Вінницька академія безперервної
освіти»
м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0001-8186-406X
Shportun_o@ukr.net

About the Authors

Zoriana Savchuk

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Preschool Education
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine
ORCID iD: 0000-0001-6542-5649
savchuk.zoriana@gmail.com

Oksana Shportun,

Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the
Department of Psychology, Vinnytsia Academy of Continuing
Education
Vinnytsia, Ukraine
ORCID iD: 0000-0001-8186-406X
Shportun_o@ukr.net